

تەسىرات تامچىلىرى

تۇرسۇنمۇھەممەت توختى
(قورغاس ناھىيەلىك تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ)

مەدەنىيلىك قانداق بولىدۇ

ئادەتتە ئەقىلگە ئۇيغۇن بولغان، ئىجتىمائىي ئەخلاق ۋە قانۇن - قائىدىلەردىن چەتنەپ كەتمىگەن، مۇناقىچە ئېيتقاندا، باشقىلارنىڭ نازارىتى ۋە مەجبۇرلىشى بولمىغان ئەھۋالدىمۇ تەشەببۇسكارلىق بىلەن قىلىنىدىغان ئىش - ھەرىكەتلەر ئاڭلىقلىق جۈملىسىگە، ئەكسىچە بولغان ئىش - ھەرىكەتلەر ئاڭسىزلىق جۈملىسىگە كىرىدۇ. باشقىلار پاكىز تازىلاپ قويغان يەرگە تاماكا قالدۇقى ۋە ئەخلەتلەرنى تاشلاش، يول بويغا تەرەت قىلىش، ئاممۇۋى سورۇنلاردا يۇقىرى ئاۋازدا پاراڭ قىلىش، باغچىدىكى چىرايلىق ئېچىلغان گۈلنى ئۈزۈۋېلىش، ئاممۇۋى ئاپتوبۇستا تاماكا چېكىش، مېھمانخانىدا قونغاندا ئايىغىنى كىرلىككە سۈرتۈپ قويۇش، ئۆز ئۆچرىتىدە تۇرماسلىق، قاتناش قائىدىسىگە رىئايە قىلماسلىق ... قاتارلىقلار ئاڭسىزلىقنىڭ ئادەتتىكى ئىپادىلىرى ھېسابلىنىدۇ. مۇبادا ھەممە ئادەم ئاڭلىق بولۇپ كەتسە، «قالايمىغان تۇكۇرمەك»، «تاماكا چېكىش مەنئىي قىلىنىدۇ»، «گۈللۈككە دەسسىمە، دەرەخ شاخلىرىنى سۇندۇرما، ياۋايى ھايۋانلارنى ئۆلتۈرمە ... XX يۈەن جەريانە ئېلىنىدۇ»، «... غا خىلاپلىق قىلغۇچىلار مۇنداق جازالىنىدۇ ياكى XX يۈەن جەريانە قويۇلىدۇ» دېگەنگە ئوخشاش چەكلەش، ئاگاھلاندۇرۇش مەزمۇن قىلىنغان ئېلان تاختىلىرى ۋە جازالاش تۈزۈملىرىنىڭ ھاجىتى قالمايدۇ. ئادەم قانچە ئاڭلىق بولغانسېرى شۇنچە مەدەنىيلەشكەن بولىدۇ؛ ئەكسىچە قانچە ئاڭسىز بولغانسېرى شۇنچە قالاقلىشىدۇ. ئارقىدا قېلىشقا، كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ كېلىپ چىقىشىغا، خىزمەتلەرنىڭ ئاقماسلىقىغا، ئىشنىڭ كىرىزىسىنىڭ يۈز بېرىشىگە ئاڭسىزلىق سەۋەب بولىدۇ. شۇڭا بىز ئاڭلىقلىقنى تەشەببۇس قىلىمىز، ئاڭلىق جەمئىيەتتە ياشاشتىن بىر خىل خاتىرجەملىك ۋە كۆڭۈل ئازادىلىكى ھېس قىلىمىز. ئاڭسىزلىق قىلمىشلىرى باشقىلارنىڭ نەپرىتىنى قوزغايدۇ. بولۇپمۇ ئاڭلىق ئادەمگە نىسبەتەن ئاڭسىز كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ياشاش تولىمۇ ئازابلىق ئىش ھېسابلىنىدۇ.

ئىلگىرى نۇرغۇن كىشىلەر كوچا ئاپتوبۇسىغا چىقاندا بېلەت ساتقۇچىنىڭ كۆزىنى بويىاپ ئىمكان بار بېلەت ئالماسلىقنىڭ ئامالىنى قىلاتتى، ھازىر كىشىلەر ئاڭلىق ھالدا بېلەت ئالمىغان ۋەزىيەت شەكىللەندى. بۇرۇن ئادەم ساقلاپ يىغىنلار ۋاقتىدا باشلانمايتى، ھازىر ھەر ھالدا ۋاقتىدا باشلىنىدىغان، ئاممۇۋى سورۇنلاردا كىشىلەر تاماكا چېكىشكە پېتىنالمايدىغان

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ۋەزىيەت شەكىللەندى. جەمئىيەتنىڭ تەرەققىي قىلىشى، ئومۇمىي خەلق ساپاسىنىڭ يۇقىرى كۆتۈرۈلۈشىگە ئەگىشىپ نۇرغۇن ئىشلاردا ئۆزگىرىش بولۇۋاتىدۇ، ئاڭلىق ھەرىكەتلەر ئاڭسىز ھەرىكەتلەرنىڭ ئورنىنى ئېلىۋاتىدۇ، بۇ بىر ياخشى يۇزلىنىش. مىسالى، دۆلىتىمىزنىڭ قايسىبىر شەھىرىدە بىر گېزىت ساتقۇچىنىڭ ئەتىگەندە گېزىتلىرىنى تۇرلەر بويىچە ئايرىپ يايمىسىغا يېيىپ قويۇپ كېتىدىغانلىقىنى، چۈش ۋە كەچقۇرۇندا يايمىسىنى يىغىدىغانلىقى، بىر يىلدىن بۇيان ھېسابات قىلىدىغانلىقىنى مەملىكەت خەۋەرلىرىدىن كۆرۈپ، بۇ خىل يېڭىلىقتىن سۆيۈنگەن ئىدىم. ئىككى يىل ئىلگىرى جياڭسۇ ئۆلكىسىنىڭ جياڭيىنىڭ شەھىرىدە كوچا ئاپتوبۇسىغا ئولتۇرۇپ سومكامنى ئۇنتۇپ چۈشۈپ كېتىپتىمەن. سومكىدا ئاپپارات ۋە باشقا مۇھىم ماتېرىياللار بار ئىدى. مەن بۇ سومكىنىڭ تېپىلىشىدىن ئۈمىدىمنى ئۈزگەن ئىدىم. چۈشتىن كېيىن قايتاشمىدا نەق شۇ ئاپتوبۇسقا چۈشۈپ قاپتىمەن. دەرھال بېرىپ ئەتىگەن ئولتۇرغان ئورنۇمغا قارىدىم. ئويلىمىغان يەردىن سومكام شۇ ئورۇندا تۇراتتى! بىزنىڭ رېئاللىقىمىزغا نىسبەتەن بۇنداق ئىشلار يەنىلا ئايرىملىق ھېسابلىنىدۇ. خەلقىمىز ئۈزۈن مەزگىل نامراتچىلىق ئىچىدە ياشاپ قالاقلىقتىن قۇتۇلۇپ كېتەلمىگەچكە، بۇنىڭغا ئوخشاش ياخشى ئىشلار يېڭىلىق تۇيۇلۇپ ئادەمنى ھاياجانغا سالماي قالمايتتى. لېكىن بىز ئۆزىمىزنى تەرەققىي تاپقان ئەللەر بىلەن سېلىشتۇرۇپ كۆرسەك، بۇ جەھەتتە تېخى خېلى ئارقىدا ئىكەنلىكىمىزنى ھېس قىلىمىز.

مەلۇم بىر گېزىت خەۋىرىدە، لوس ئانژېلىس يەر ئاستى پويىز بېكىتىنىڭ پۈتۈنلەي ئاڭلىقلىقتا تايىنىدىغانلىقى، كىرىپ ـ چىقىش ئېغىزلىرىدا كارتا سۈركەش ئورنى ۋە بىكەت خىزمەتچىلىرى يوق ئىكەنلىكى، بىلەت سېتىۋېلىشنىڭ تامامەن كىشىلەرنىڭ ئاڭلىقلىقى بىلەن بولىدىغانلىقى تىلغا ئېلىنغان. خەۋەردە يەنە بىر ئىستۇدېنتنىڭ يېنىدا پارچە پۇل بولمىغانلىقى سەۋەبىدىن لوس ئانژېلىس يەر ئاستى پويىزىدا بىر نۆۋەت «ھەقسىز» ئولتۇرغانلىقى، لېكىن ئۇنىڭ شۇنىڭدىن كېيىنكى بىرقانچە كۈنده تولىمۇ بۇرۇختۇم بولۇپ يۈرگەنلىكى تىلغا ئېلىنغان. يەنە بىر گېزىت خەۋىرىدە، چەت ئەلدىكى مەلۇم بىر مەكتەپ كۇتۇپخانىسىنىڭ تېمى، ئىشىكى، خىزمەتچى خادىمىنىڭ يوق ئىكەنلىكى، ھېچقانداق نازارەت قىلىش سىستېمىسىنىڭمۇ ئورنىتىلمىغانلىقى، بىر يىل ئۆتۈپ كىتابلارنى قايتا رەتلىگەندە ئەسلىدىكى 100 مىڭ پارچە كىتابنىڭ كېمىيىپ كەتمەي، ئەكسىچە 106 مىڭ پارچە بولۇپ قالغانلىقى تىلغا ئېلىنغان. نەچچە يىل ئىلگىرى بىر ژۇرنالدىن ياۋروپادىكى مەلۇم بىر دۆلەت دېھقانلىرىنىڭ دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى يول بويىغا تىزىپ، باھاسىنى يېزىپ قويۇپ ئۆزلىرىنىڭ ئىشىنى قىلغىلى كېتىدىغانلىقىنى، خېرىدارلار ئاڭلىق ھالدا باھاغا ئاساسەن كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئېلىپ، تېگىشلىك پۇلنى پۇلدانغا سېلىپ قويىدىغانلىقىنى ئوقۇغان ئىدىم. نېمىسلار قائىدە ـ تەرتىپلەر بويىچە ئىش قىلىشقا ئادەتلەنگەن ئىكەن. مىسالى، يول بويىدىكى ئىككى تېلېفون بوتكىسىغا ئايرىم ـ ئايرىم «ئەر»، «ئايال» دېگەن خەت چاپلاپ قويۇلسا، ئەرلەر تېلېفون بوتكىسى ئۆچىرەت بولۇپ كەتكەن، ئايالالار تېلېفون بوتكىسىدا ئادەم يوق ئەھۋالدىمۇ بىرەر نېمىس قائىدىنى بۇزۇپ ئايالالار بوتكىسىدا تېلېفون ئۇرمايدىكەن.

يۇپىڭ «گېرمانىيەدە ئىشەنچمۇ بىر خىل بېسىم» ناملىق يازمىسىدا، ئۆزىنىڭ گېرمانىيەدە ئىككى يىل ئىشلەمچىلىك قىلىش جەريانىدا ئۇلارنىڭ ئاقكۆڭۈل ۋە باشقىلارغا ناھايىتى ئىشىنىدىغانلىقىنى ھېس قىلغانلىقىنى تىلغا ئېلىپ، ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن مۇنداق ئىككى ئىشنى تىلغا ئالىدۇ. بىر قېتىم قوشنىسى لورا خانىم ئۇنىڭغا بىرەر ئايچە فرانسىيەگە سایاھەتكە بارىدىغانلىقىنى، ئۆيىدىكى بېلىقلارغا قاراپ قويۇشقا ياردەم قىلالايدىغان ياكى قىلالمايدىغانلىقىنى سورايدۇ. ئۇ ماقۇللۇق بىلدۈرگەندىن كېيىن لورا خانىم ئۆينىڭ ئاچقۇچىنى ئۇنىڭغا بېرىدۇ. ئۇ سەل دەككە ـ دۈككىدە بولىدۇ. ئۆزى بىلەن تۇزۇك باردى ـ كەلدىسى بولمىغان، يەنە كېلىپ بۇ يۇرتقا نىسبەتەن «ئاققۇن» ھېسابلىنىدىغان بىر ئادەمگە ئىشىنىپ ئۆينىڭ ئاچقۇچىنى بەرگەنلىكىدىن، ئۆيىدىكى نەرسىلەرنى ئوغرىلاپ قېچىپ كېـ

تىشىدىن قىلچە ئەنسىرەش ھېس قىلمىغانلىقىدىن ھەيرانلىق ھېس قىلىدۇ. يەنە بىر قېتىم ئۇ كىچىك تاللا بازىرىدىكى يولۇققان ئىشىنى تىلغا ئالىدۇ. ئۇ بىر قېتىم تاللا بازىرىدىن نەرسە - كېرەك تاللاۋاتقاندا، دۇكان تاقىلىدىغان ۋاقىت توشۇپ كېتىدۇ. بۇ چاغدا دۇكان خوجايىنى ئۇنىڭغا دوستانىلىق بىلەن دۇكاننى تاقايدىغان ۋاقىت توشقانلىقىنى ئېيتىدۇ. ئۇ چىقىپ كەتمەكچى بولغاندا خوجايىن جىددىيلىشىپ، نەرسە - كېرەكلەرنى داۋاملىق تاللاۋەرسە بولىدىغانلىقىنى، تاللاپ بولغاندا پۇلنى ئاپتوماتىك پۇل ئېلىش ماشىنىسىغا سېلىپ قويۇپ، ئىشىكنى تاقاپ قايتىشىنى ئېيتىپ كېتىپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇنى سۇر باسىدۇ، دۇكاندا ئوغرىلىقتىن ساقلىنىش ئۈسكۈنىسى يوق ئىكەن. ئۇ ئىشلىرىنى تۈگىتىپ دۇكاندىن چىققاندا ئۆزىنى ئوغرىغا ئوخشاپ قالغاندەك ھېس قىلىدۇ.

شۇڭ جۇ ئىسىملىك ئاپتورمۇ «باشقىچە بىر خىل دۆلەت ئەھۋالى» ناملىق يازمىسىدا، چەت ئەلگە زىيارەتكە چىقىش جەريانىدىكى بېشىدىن ئۆتكەن بىر قانچە ئىشنى ھاياجان بىلەن تىلغا ئالىدۇ. بىر كۈنى ئۇ دوستى بىلەن مىسرىنىڭ كوچىلىرىنى ئايلىنىۋېتىپ دۇكاندىن بىر نەرسە سېتىۋالماقچى بولىدۇ. ئادەتتە دۇكان خوجايىنلىرى دۇكىنىنىڭ ئىشىكىنى داغدام ئوچۇق قويۇپ، ئۆزلىرى يېقىن ئەتراپتا بەخىرامان بىر ئىشلىرىنى قىلىۋېرىدىكەن. دەرۋەقە ئۇلار كىرگەن دۇكاندىمۇ دۇكان ئىگىسى بولمىغاچقا، سىرتتىن چاقىرىپ كېلىشكە توغرا كەلگەن. سودا قىلىپ بولغاندىن كېيىن دۇكاندارنىڭ قايتۇرىدىغان پارچە پۇلى بولمىغاچقا، پۇل پارچىلىغىلى چىقىپ كېتىپ دۇكاندا دوستى ئىككىسىلا قاپتۇ. قارىغۇدەك بولسا پۇل ساندۇقىنىڭ ئاغزى ئوچۇق بولۇپ، ئىچىدە كەم دېگەندىمۇ نەچچە مىڭ دوللار پۇل بارلىقىنى پەرەز قىلىشىپتۇ. ئۇلار «بۇ دۇكاندار پۇلۇم ئازلاپ كېتىپتۇ دەپ تۆھمەت قىلىپ تۇرۇۋالسا قانداق قىلارمىز» دېگەننى ئويلاپ قورقىشىپ بۇ يەردىن چاپسانراق چىقىپ كېتىشكە تەققزا بولۇشۇپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن دۇكاندار قايتىپ كىرىپ ساقلىتىپ قويغانلىقىغا ئۆزرە ئېيتىپ، كۈلۈمسىرىگىنىچە ئۇلارنى يولغا سالىتۇ. ئۇلارنى ھەيران قالدۇرغىنى، دۇكاندار قايتىپ كىرىپ پۇل ساندۇقىغا قاراپمۇ قويماپتۇ. تۇركىيەگە بارغىنىدا، بۇ يەردىكى بانكىلاردا ھېچقانداق ئامانلىق قوغداش ئەسلىھەلىرى يوقلۇقى، ھەتتا كۆزىتىش تېلېكامېراسىنىمۇ ئورناتمىغانلىقى، پۇل ساندۇقى سىرتتىكى ئادەم قولىنى سوزسىلا ئېلىۋالغۇدەك يەرگە قويۇلىدىغانلىقى ئۇلارنى ھەيران قالدۇرۇپتۇ. ئۇلار ھەر ۋاقىت يامان ئادەملەردىن ئېھتىيات قىلىدىغان پسىخىكىغا كۆنۈپ كەتكەچكە، بۇ دۆلەتلەردىكى نورغۇن ئىشلار ئۇلارغا نىسبەتەن بېسىم تۇيۇلۇپتۇ.

«تەرمىلەر» ژۇرنىلىنىڭ 2009 - يىلى 6 - سانىغا بېرىلگەن «ئورۇن بوشاتماسلىقتىن تۆلەنگەن بەدەل» ناملىق يازمىدا، رابىيە ئۆلكىلىك مەمۇرىي باشقۇرۇش مەھكىمىسىنىڭ ئالىي دەرىجىلىك مەسئۇلى ستوف كوت ئېپەندى، بىر كۈنى ئادەتتىكى بويىچە كوچا ئاپتوبۇسىغا چىقىپ بىر بوش ئورۇننى تېپىپ ئولتۇرۇپ، ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتكە خىزمەتكە ماڭىدۇ. 6 - بېكەتكە كەلگەندە 60 ياشلاردىن ھالقىغان بىر موماي چىقىپ، ئولتۇرىدىغان بوش ئورۇن قالمىغاچقا، ئاپتوبۇسنىڭ تۇتقۇچىغا تايانغىنىچە ستوف كوت ئېپەندىنىڭ يېنىدا ئۆرە تۇرىدۇ. ستوف كوت ئېپەندى پۇتۇن دىققىتى بىلەن گېزىتكە كىرىشىپ كەتكەچكە، مومايىنىڭ يېنىدا ئۆرە تۇرۇۋاتقانلىقىنى پەقەتلا ھېس قىلمايدۇ. ئۇ ئاپتوبۇستىن چۈشىدىغان چاغدىلا بۇ ئەھۋالنى بايقاپ مومايدىن قايتا - قايتا كەچۈرۈم سورايدۇ. بىراق ئەتراپتىكىلەر توغرا چۈشەنمەيدۇ، بىرى بۇ ئەھۋالنى سۇرەتكە ئېلىۋېلىپ ئۆلكىلىك تېلېۋىزىيە ئىستانسىسىغا يوللاپ بېرىدۇ. كەچتە تېلېۋىزىيە ئىستانسىسى بۇ خەۋەرنى بىر مىنۇت ئەتراپىدا تارقىتىدۇ. بۇ خەۋەر بىردىنلا غۇلغۇلا قوزغايدۇ. گەرچە ستوف كوت ئېپەندى تېلېۋىزور ئارقىلىق كەڭ ئاممىغا چۈشەندۈرۈش بەرگەن بولسىمۇ، ئەمما كىشىلەر قايىل بولمايدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئامالسىز خىزمىتىدىن ئىستىپا بېرىشكە مەجبۇر بولىدۇ.

مەلۇم بىر ناھىيەنىڭ ئورمانچىلىق ئىشلىرىغا مەسئۇل بىر تونۇشۇم ماڭا مۇنداق بىر ئىشنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى. ئۇ بېيجىڭغا ئۆگىنىشكە بارغاندا ياپونىيەلىك بىر ئورمان مۇتەخەسسىسى بىلەن تونۇشۇپ قاپتۇ ھەم ئۇنى شارائىتى يار بەرگەندە شىنجاڭغا

ئەۋلاد گۈرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كېلىشكە تەكلىپ قىپتۇ. بىرنەچچە يىلدىن كېيىن ئۇ ئويلىمىغان يەردىن شىنجاڭغا كەپتۇ. تونۇشۇم ئۇنى ناھىيەگە ئېلىپ كېتىۋاتقاندا، بىر توپ كىشىلەرنىڭ بىر يول بويىدىكى يوغان دەرەخلەرنى كېسىپ يولغا ياتقۇزۇۋەتكەنلىكىنى كۆرگەن مۇتەخەسسىسنىڭ، بىر-دىنلا كەيپىياتى ناچارلىشىپ چىرايى تۇتۇلۇپتۇ. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە ياپونىيەدە يوغىناپ كاتكەن بىر تۇپ دەرەخنى كېسىش ئۈچۈن ئورمان مىنىستىرلىقىنىڭ تەستىقىنى ئېلىشقا توغرا كېلىدىكەن. بىرەر ئورۇن مەلۇم يەرگە قۇرۇلۇش قىلماقچى بولسا ئالدى بىلەن شۇ ئورۇننى كۆكەرتكەندىن كېيىن ئاندىن قۇرۇلۇشنى باشلايدىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇ نەچچە سائەت تۇرۇپلا قايتىپ كېتىپتۇ. مەن يەنە مۇنداق بىر ئىشتىن خەۋەر تاپقان ئىدىم. نەچچە يىللار ئىلگىرى مەلۇم بىر ناھىيە بەرەڭگىدىن ئىقتىسادىي كىرىم كىرگۈزۈش ئۈچۈن تاغ باغرىدىكى قارا تۇپراقنى ئاغدۇرۇپ بەرەڭگە تېرىغان ئىكەن. دەرۋەقە شۇ يىلى بەرەڭگىلەر ناھايىتى ئوخشاپ كېتىپتۇ. بىراق بىرنەچچە يىلدىن كېيىن بۇ يەر شېغىللىشىشقا قاراپ يۇزلىنىپتۇ. ئۇلار بۇنىڭ سەۋەبىنى ئېنىقلاش ئۈچۈن بېيجىڭدىن بىر مۇتەخەسسىس تەكلىپ قىپتۇ. مۇتەخەسسىس بۇ يەرنى كۆرگەندىن كېيىن ناھايىتى ئېچىنغان ھالدا كۆزىگە ياش ئاپتۇ. چۈنكى بۇنداق تۇپراقنىڭ ئەسلىگە كېلىشى ئۈچۈن نەچچە مىڭ يىل كېتىدىكەن! يېقىندا بىر دوستۇم بىلەن مېھماندارچىلىق تېمىسىدا پاراڭلىشىپ قالدىم. ئۇنىڭ ئېيتىشىچە، مەلۇم بىر يۇرتتىن ياش ئەر - ئايال تۇغقىنى ئۈچ ياشقا كىرىپ قالغان بالىسىنى ئېلىپ چىقىپتۇ، دوستۇمنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر ناھايىتى قىزغىن ھالدا ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ. بۇ ياش ئەر - خوتۇنلار بالىسى نېمە دېسە شۇنى قىلىپ ناھايىتى ئەركە ئۆگىتىۋېتكەن ئىكەن، بالا نېمە قىلسا مەيلىگە قويۇۋېتىدىكەن، «ھاي» دېيىشنى بىلمەيدىكەن. بالا ئۆيدىكى گىلەمنىڭ ئۈستىدە توپ تېپىپ ئوينىسا ئۇلارنىڭ كارى بولماپتۇ. دوستۇمنىڭ ئايالى بالىنى ئەركىلىتىش يۇزىسىدىن كۆتۈرۈپ قويغان ئىكەن، بالا يۇزىگە شالاقتىدە تۈكۈرۈپ قويۇپتۇ. لېكىن ئاتا - ئانا بولغۇچى بالىغا قاتتىقراق تەنبىھ بېرمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلارنىڭ بۇ تۇغقانلىرىدىن رايى قايتىپ كېتىپتۇ. ئۆزىنىلا ئويلاپ قارىسى تەرەپنىڭ ئەھۋالى بىلەن قىلچە ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدىغان شۇنداق كىشىلەرمۇ باركى، ئۇلار بىر يەرگە مېھمانغا بارسۇن، ياكى بىرەر ئىش بىلەن بىرسىنى ئىزدىسۇن، قارشى تەرەپنىڭ ۋاقتى بىلەن ھېسابلىشىپ كەتمەيدۇ. گەرچە قارشى تەرەپنىڭ ناھايىتى ئالدىراش ئىكەنلىكىنى، بىر قولىنى ئىككى قىلىپ بولالماي كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرسىمۇ، ئەزمىسىنى ئېزىپ ئۆزىنىڭ پارىڭىنى قىلىپ ئولتۇرۇۋېرىدۇ، مېھمان بولۇپ بولغان، ئىشى تۈگىگەن بولسىمۇ ئورنىدىن بالدۇرراق قوزغىلاي دېمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن قارشى تەرەپنىڭ تاقىتى توشۇپ، گەپنىڭ ئوچۇقىنى قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ. بەزى ئادەملەر كۆڭلىدە سىزنى ئۆز كۆرۈپ يېرىم كېچە بولغانلىقىمۇ تايىنى يوق ئىشلار ئۈچۈن تېلېفون قىلىدۇ. شۇ بىر تېلېفون بىلەن ئۈيقۇڭىز قېچىپ بىر ۋاقىت قىچە ئۇخلىيالماي قىينىلىسىز. ھەتتا تاڭ ئېتىپ كېتىدۇ، ئەتىسى بېشىڭىز گاراڭ ھەلەتتە ئورنىڭىزدىن تۇرىسىز، بىر كۈنلۈك ئىشلىرىڭىزنىڭ ئۇنۇمى بولمايدۇ، شۇنىڭ بىلەن ھېلىقى يېقىنىڭىزغا ئىچىڭىزدە لەنەت ئوقۇيسىز. ئاڭلىق ئادەم بەك زۆرۈر ئىشى بولمىسا، سائەت 10 دىن ئاشقاندا ھەرگىز بىرسىگە تېلېفون قىلىپ يۇرمەيدۇ. شۇڭەدەر ئاڭسىز، لەنەتكەر بالىلار بارکى، ئۇلار بېكاردىن - بېكار باشقىلارنىڭ ۋاقىتلىرىنى ياكى توكسكلىتىنىڭ چاقىنىڭ يېلىنى چىقىرىۋېتىپ ياكى تېشىۋېتىپ، شۇ كىشىلەرگە بىر مۇنچە ئاۋارىچىلىق تېپىپ بېرىدۇ. توختىتىپ قويۇلغان ماشىنىنى ئىگىسى يوق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ سىزىۋېتىدۇ. بۇنداق چاغلاردا زەردىڭىز ئۆرلەپ «خەپ» دەپ قالمىسىز.

مەن سەھەردە چېنىقىشقا چىققىنىمدا، كوچا سۈپۈرگىلى چىققان ئاياللارنىڭ ئەخلەتلەرنى مەھەللە-مىزدىكى چوڭ ئۆستەڭگە تۆكۈۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ئىچىم ئاچچىق بولىدۇ. قاچاندىن بېرى ئۇلارنىڭ بىرىنى بىرى دوراپ، ئاشۇنداق ناچار ئادەتنى ئۆزلىرىگە سىڭدۈرۈۋالغانلىقىنى بىلمەيمەن. بەزى زاۋۇتلار كېرەكسىز سۇ ۋە بۇلغىمىلارنى سۇغا قويۇپ بەرگەچكە، قىلىقسىزلىقى چېكىدىن ئاشقان بىر قىسىم ئاشخانا خوجايىنلىرى پۇتۇن مەينەتچىلىكنى يېنىدىكى

ئېرىق - ئۆستەڭلەرگە تۆككەچكە، ھەتتا بەزىلىرى خالا جاينى ئېرىق ئۈستىگە سېلىۋالغاچقا، بەزىلىرى بايقى ئايالالاردەك ھويلىسىدىن چىققان ئەخلەتلەرنى ئۆستەڭلەرگە تۆككەچكە، ئېرىق ئۆستەڭ سۈلىرى ئېغىر دەرىجىدە بۇلغىنىپ، كېسەللىك تارقىلىدىغان مەنبەگە ئايلىنىپ قالماقتا. بىر چاغلاردا مەھەللە ئېرىقلىرىدىن شىلدىرلاپ ئاقىدىغان سۈپسۈزۈك سۈلار - دىن بۈگۈنكى كۈندە ئەسەرمۇ قالمىدى. ھازىر ئېرىق - تىكى سۈنى ئىچىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ئادەم پۇتىنى چىلاشقىمۇ پېتىنالمايدىغان بولۇپ قالدى. ئوتتۇرا مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان چېغىمدا يېزا كىنوخانىسى كو - چىسىغا كوچا چىراغلىرى ئورنىتىلغان ئىدى. مەھەل - لىمىزدىكى بىر ئالىقاپ بالا تاش ئېتىپ بىر ئوبدان كوچىنى يورۇتۇپ تۇرغان چىراغتىن ئۈچىنى چېقىۋەت - كەن ئىدى. گەرچە ھازىر بۇنداق چىراغ چاقىدىغانلار بولمىسىمۇ، لېكىن ئومۇمنىڭ مۈلكىنى ئاسرىمايدە - غانلار ئاز ئەمەس. مەنزىرىلىك جايلارغا سايahەتكە بار - غىنىمىزدا قالايمىقان تاشلانغان يالتىراق خالتا، ئە - چىملىك قۇتىلىرى ۋە ئەخلەتلەرنى كۆرۈپ كۆڭلىمىز غەش بولىدۇ. چەت ئەللىك سايahەتچىلەر بولسا بىزدىن بەتتەر ئۆكۈنىدۇ، ھەتتا بەزىلىرى ۋىجدانى چىدىماي ئەخلىتىمىزنى تېرىشكە باشلايدۇ. قۇشلار ۋە ئەتىۋارلىق ھايۋانلار ئۇۋچىلار تەرىپىدىن زىيادە كۆپ ئوۋلانغانلىقە - تىن بىر قىسىم ھايۋانلارنىڭ نەسلى قۇرۇپ كەتمەك - تە. بۇ يەرلەر قالايمىغان ئېچىلغانلىقتىن دەريالارنىڭ تۆۋەنكى ئېقىنىدىكى بىر قىسىم بوستانلىقلار قۇرۇپ چۆللەشمەكتە. ئورمانلار قالايمىقان كېسىلىپ، يېپىنە - چا ئۈسۈملۈكلەر چارۋا - مالىلار ۋە ئادەملەرنىڭ ئايىغى ئاستىدا چەيلەنگەنلىكتىن، قالايمىقان قۇرۇلۇش ئېلىپ بېرىلغانلىقتىن ئېكولوگىيەلىك تەڭپۇڭلۇق بۇزۇلماق - تا. بىر قىسىم شوپۇرلار قاتناش قائىدىسىگە رېئايە قىلمىغانلىقتىن، نۇرغۇن ئېچىنىشلىق ھادىسىلەر كې - لىپ چىقماقتا. شۇھرەتپەرەسلىكىنىڭ ئەۋج ئېلىشى زور دەرىجىدىكى مادىدىي ئىسراپچىلىقلارنى، مەنىۋى جەھەتتىكى چىرىشنى كەلتۈرۈپ چىقارماقتا، ئوغرىلىق قىلىش ئەھۋاللىرى دائىم يۈز بېرىپ تۇرغاچقا، دەرۋا - زىسى يوق بىرەر ئۆينى ئۇچراتقىلى بولمايدۇ ... ئەترا - پىمىزدا يۈز بېرىۋاتقان يۇقارقىدەك كۆڭۈلسىز ئىشلار - نىڭ كېلىپ چىقىشىغا ئاساسلىقى ئاڭسىزلىق سەۋەب بولماقتا.

ئوقۇغۇچىلارنىڭ كۆچۈرمىكەشلىك قىلمىشى ئەمە - لىيەتتە ئۆزىنى ئۆزى ئالداش، ئۆزىگە ئۆزى زىيان سېلىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس. كۆچۈرۈش ئارقىلىق ئاخىرقى ھېسابتا نېمىگە ئېرىشكىلى بولىدۇ؟ ئۆگە - نىشتىكى مەقسەت مۇددىئانىڭ توغرا بولماسلىقى ئا - شۇنداق ئاڭسىز ھەرىكەتنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. ئۆ - گىنىش ئوقۇغۇچىلارنىڭلا ئەمەس بارلىق جەمئىيەت ئەزالىرىنىڭ ئاڭلىق ھەرىكىتىگە ئايلانسا؛ ئىشچى - خىزمەتچىلەر ئاڭلىق ھالدا ئۆز خىزمىتىنى تەشەب - بۇسكارلىق بىلەن ئىشلىسە، ھەممە ئادەم ئىجتىمائىي ئەخلاقنى ئاڭلىق رېئايە قىلسا، جەمئىيەت ئەزالىرىدا باشقىلار كۆرمىگەن، نازارەت قىلمىغان ئەھۋالدىمۇ بە - رەر ئىشنى خاتا قىلىپ قويغاندا بىئارام بولىدىغان، خاتىرجەمسىزلىك ھېس قىلىدىغان كەيپىيات شەكىل - لەنسە، كىشىلەردە باشقىلار ئۈچۈن ئازراق بولسىمۇ ياخشى ئىش قىلىپ بېرىش ئىستىكى ئومۇمىي كەيپە - ياتقا ئايلانسا ... بۇنداق ئاڭلىق ھەرىكەتلەر جەمئىيەت تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ، مېھىر - مۇھەببەۋ - تىن قەلبلەر ئىللىپ ئىناقلىق گۈللىرى پورەكلەپ ئېچىلىدۇ. كۆڭۈل ئازادىلىكى بولغان، ھەممە ياخشە - لىقنى ئويلايدىغان بۇنداق جەمئىيەت ھاياتىي كۈچكە تولغان بولىدۇ. ئۆزىنى ۋە ئۆزگىنى قەدىرلەشنى بىل - گەندىلا كىشىلىك ھايات مول مەنالارغا تويۇنىدۇ.

ئاڭلىق بولۇش بىلەن بىلىملىك بولۇشنىڭ ئوخ تاناسىپ بولۇشى ناتايىن، بەزىدە بىلىملىك دەپ قا - رالغان ئادەم بىلىمسىز ئادەم قىلمايدىغان قىلىقلارنى قىلىپ، كىشىلەرنىڭ نەزىرىدىن چۈشۈپ قالىدۇ. ئومۇمىلۇقنى چىقىش قىلغاندا، بىلىملىك بولۇش سا - پانىڭ ئۆسۈشىگە تۈرتكە بولىدۇ. ساپالىق ئادەملەر ئومۇمەن ئاڭلىق ئادەملەر ھېسابلىنىدۇ. ساپالىق بو - لۇش ھەم بىلىم ۋە ئىقتىدار بولۇشنى ھەم ئادەم بو - لۇش شەرتلىرىنى ھازىرلىغان بولىدۇ. مەدەنىيلىك تە - كىتلىنىۋاتقان بۈگۈنكى دۇنيادا ھەركىم ئاڭسىزلىق قىلمىشلىرىنى ئۆزگەرتمەيدىكەن، باشقىلارنىڭ نەزىرە - دىن چۈشۈپ، ئىشەنچىسىدىن ئايرىلىپ قالىدۇ.

توشقان بىلەن تاشپاقنىڭ ھېكايىسىگە قانداق قاراش كېرەك

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

كۆپ تىلغا ئېلىنىدىغان «توشقان بىلەن تاشپاقا-نىڭ يۈگۈرۈش مۇسابىقىسى» ھەققىدىكى مەسەلىدە، گەرچە تاشپاقا ئاستا ھەرىكەت قىلسىمۇ توختىماي مېڭىپ، نىرىشچانلىقى ئارقىلىق توشقانىنى يېڭىۋالىدۇ. توشقان ناھايىتى يۈگۈرۈك بولسىمۇ، ھورۇنلۇق قى-لىپ، ھەتتا ئۇخلاپ قېلىپ تاشپاقىغا يېڭىلىپ قالى-دۇ. بۇ مەسەلىدە ئىلگىرى سۈرمەكچى بولغان ئىدىيە بولسا، غەلىبە توختىماي تىرىشىدىغان ئادەملەرگە مەنسۇپ دېگەندىن ئىبارەت. كونكرېتراق ئېيتقاندا، تەبىئىي ئىقتىدارى ئاجىزراق بولغان تەقدىردىمۇ تى-رىشچانلىقى كۈچلۈك ئادەم، تەبىئىي ئىقتىدارى كۈچ-لۈك، لېكىن تىرىشمايدىغان، بوشاڭ ئادەمدىن ئېشىپ كېتىدۇ، دېگەن مەزمۇن ئىپادە قىلىنىدۇ. كىشىلەرنى تىرىشىشقا ئىلھاملاندۇرۇشنىڭ ئەلۋەتتە خاتا يېرى يوق. بىراق توشقاننىڭ تۇغما يۈگۈرۈك، تاشپاقىنىڭ تەبىئىتىدىن يۈگۈرۈشنى بىلمەيدىغانلىقى ھەممىگە ئا-يان. شۇنداق ئىكەن، تاشپاقا بىلەن توشقانىنى يۈگۈرۈش جەھەتتە مۇسابىقىگە سېلىش ئەسلىدىنلا قائىدىگە ئۇيۇ-غۇن كەلمەيدۇ. توشقان ھەرقانچە بوشاڭ بولغان تەق-دىردىمۇ تاشپاقىدىن ھەرگىز يېڭىلىپ قالمايدۇ، بۇ بىز مۇھاكىمە قىلىدىغان مەسىلە ئەمەس، بۇ يەردە، تىرىشچانلىق ھەممىنى بەلگىلەمدۇ؟ دېگەن مەسىلە ئۇستىدە پىكىر يۈرگۈزۈپ كۆرۈشىمىزگە ئەرزىيدۇ.

توشقان بىلەن تاشپاقىنىڭ يۈگۈرۈش جەھەتتىكى ئىقتىدارىنى كۆزدە تۇتقاندا، توشقان ئېزىلەڭگۈلۈك قىلىپ تاشپاقىغا نۇرغۇن پۇرسەتلەرنى بەرگەن بولا-سىمۇ، دەرۋەقە تاشپاقا غايەت زور تىرىشچانلىق كۆرسەتكەن بولسىمۇ، ئاخىرقى ھېسابتا توشقان يە-نىلا ئۇتۇپ چىققان بولسا ئەمەلىيەتكە ئۇيغۇن بولغان بولاتتى. بۇ مەسىلىنى ئەمەلىي تۇرمۇشىمىزغا تەد-بىقلاپ كۆرىدىغان بولساق، نۇرغۇن ئىشلارنى پەقەت تىرىشچانلىققا تايىنىپلا ھەل قىلغىلى بولمايدىغانلە-قىنى ھېس قىلىمىز. مەھەللىمىزدە ناھايىتى تى-رىشچان بىر دېھقان بولۇپ، قار ئېرىگەندىن تارتىپ كەچ كۈزگىچە ئېتىزىغا تىنىم تاپماي ئىشلەيتتى. باشقىلار قونىقىنى بىر - ئىككى قېتىم ئوتسا، ئۇ ئۈچ - تۆت قېتىم ئوتايتتى، قونىقىنىڭ ئارىسىغا باشقا زىرائەتلەرنىمۇ ئارىلاشتۇرۇپ تېرىيتتى. بۇغ-دىيىنى يىغىۋالغاندىن كېيىن ئورنىغا باشقا بىر زى-رائەت تېرىپ قوش ھوسۇل ئالاتتى. باشقا دېھقانلار قىش كۈنى ئېتىزلىقنىڭ ئىشىنى توختاتسا، ئۇ ئات ھارۋىسىنى قېتىۋېلىپ مەھەللە ۋە ئاشخانىلاردىن ئوغۇت يىغىپ ئېتىزلىقىغا توشۇيتتى. شۇڭا ئۇنى كىشىلەر تۆمۇر ئادەمگە ئوخشىتىپ، ئىسمىنىڭ كەينىگە «تۆمۇر» لەقمىنى قوشۇپ ئاتايتتى. ئۇنىڭ شۇنچە تىرىشقىنىغا چۈشلۈق زىرائەتلىرىمۇ ئوخ-شايتتى، باشقىلارغا قارىغاندا دېھقانچىلىقتىن كۆپ-رەك كىرىم قىلالايتتى. بىراق ئۇ ئاشۇنداق بىر ئۆ-مۈر تىرىشىپمۇ باي بولالمىدى. مەھەللىمىزدە يەنە بىر دېھقان ياش بولۇپ، ئۇ يەرلىرىنى باشقىلارغا ئۇزۇن مۇددەت كۆتۈرە بېرىۋېتىپ، ئۆزى ئىش - ئوقەت قىلىش ئۈچۈن ئۇرۇمچىدە ئولتۇراقلىشىپ قالدى. گەرچە ئۇ بىر مەھەل بېشىدىن نۇرغۇن ئىسسىق - سوغۇقلارنى ئۆتكۈزگەن بولسىمۇ، ئاخى-رى ئىگىلىك تىكلەپ بايلار قاتارىدىن ئورۇن ئالدى. رېئال تۇرمۇشقا نەزەر ئاغدۇرىدىغان بولساق، بەزىلە-نىڭ شۇنچە جاپالىق ئىشلەپمۇ ئەجرىگە چۈشلۈق نېسىۋىگە ئېرىشەلمەيۋاتقانلىقىنى، بەزىلەرنىڭ ھېچ-قانچە كۈچمەيلا ئەقىل - پاراسىتىگە تايىنىپ شۇن-چە كۆپ پۇل تېپىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىمىز. با-يىقى دېھقان بىر يىل جاپالىق ئىشلەپ 50 مىڭ يۈەن كىرىم قىلسا، بەزى سودىگەرلەر بىر كۈندە 50 مىڭ يۈەن ھەتتا نەچچە يۈز مىڭ يۈەن كىرىم قىلىشى مۇمكىن. بەزىلەر بىر كۈن تىرىشچانلىق كۆرسىتىپ قىلغان ئىشنى بەزىلەر 2 - 3 سائەتتە قىلىپ بولە-دۇ. بەزىلەر بىر كۈندە ئۆگىنىپ بولغان بىلىمنى بەزىلەر بىر سائەتتە ئۆگىنىپ بولىدۇ. بەزىلەر شۇن-چە تىرىشىپمۇ بىرەر نەتىجىگە ئېرىشەلمەيدۇ، بەزە-لەر ئازراق تىرىشچانلىق كۆرسىتىپلا كۆزلىگەن ئۇ-نۇمگە ئېرىشەلەيدۇ. قىسقىسى، بەزىلەر بىر ئۆمۈر جاپالىق ئىشلەپمۇ ھاياتى غورىگىلچىلىك ئىچىدە ئۆتە-دۇ. بەزىلەر ئۇنچە كۈچەپ كەتمەيمۇ بايىاشات، غەم - ئەندىشىسىز ياشايدۇ. كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، ئەمگەك-نىڭ نەتىجىسى بىر تەرەپتىن تەبىئىي ئىقتىدارغا باغ-

لىق بولسا، يەنە بىر تەرەپتىن دىتقا باغلىق بولىدۇ. يەنى جىسمانىي كۆچىكە تايىنىپ ياشاش بىلەن ئەقلىي كۆچكە تايىنىپ ياشاشنىڭ ئاسمان - زېمىن پەرقى بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا مۇھىت ۋە پايدىلىنىدىغان قو- راللارمۇ ئىش ئۇنۇمىگە بىۋاستە تەسىر كۆرسىتىدۇ. مىسالى، سىز پىيادە بىر سائەتتە 5 - 6 كىلومېتىر يول يۈرسىڭىز، ماشىنا بىلەن 100 كىلومېتىر، ئايروپىلان بىلەن 1000 كىلومېتىر يول يۈرەلىشىڭىز مۇمكىن. بىر سائەتتە بىر مو بۇغداي ئورۇسىڭىز، ماشىنا بىلەن 100 مو ئورۇشىڭىز مۇمكىن.

جىسمانىي كۆچكە تايىنىپ ئۆستۈنلۈكنى ئىگىلەي- دىغان دەۋر ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتتى. ھازىر مەنىۋى كاپىتالغا تايىنىپ قۇدرەت تېپىشتەك دەۋر مارشى ياڭرىماقتا. شۇڭا بۇگۈنكى كۈندە ئەقلىنى جايىدا ئىش- قا سالالىغان، زامانىۋي قوراللارنى ئۆزى ئۈچۈن ئۇ- نۇملۇك خىزمەت قىلدۇرالىغان، نىشانىنى توغرا تاللاپ تىرىشىدىغان، ۋاقىتتىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنالىغان كىشىلەر رىقابەتتە ئۆستۈنلۈكنى ئىگىلىمەكتە. تە- رىشچانلىق بولۇپ ئۇنۇم ۋە نەتىجە بولمىسا، بۇ خىل تىرىشچانلىقنىڭ ئەھمىيىتى بولمايدۇ. ئەپسۇسكى بىر قىسىم كىشىلەر ئۈنۈمسىز يەرگە شۇنچە ئەمگەك قە- لىمۇ ھوسۇل ئالالمىغىنىدەك، ۋاقىت ۋە زېھنىنى ھەقىقىي ئىشلىتىدىغان يەرگە ئىشلەتمەي، ئەھمىيىتى ۋە قىممىتى يوق ئىشلار ئۈچۈن خورىتىۋېتىدۇ. بۇنداق ئۈنۈمسىز ئەمگەك ئۈچۈن بەدەل تۆلەش ئەخمەقلىق ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا ھاياتتا قانداق ئىشلارنى قىلىشقا ھەقىقىي كۈچ سەرپ قىلىش، قانداق ئىشلارنى قىل- ماسلىق، قانداق ئىشلارنى ئەپلەپ - سەپلەپ ئۆتكۈزۈ- ۋېتىشنى بىلىش ئىنتايىن مۇھىم. چۈنكى بەزى ئىشلارنى قىلىش ھوقۇقى ئۆزىڭىزنىڭ قولىدا بولسا، بەزى ئىشلار سىرتتىن مەجبۇرىي تېڭىلىدۇ. ئەگەر سىز قىسقىغىنە ھاياتىڭىزنى قەدىرلىمەكچى، قىممە- تىڭىزنى ئۈزلۈكسىز ئاشۇرماقچى بولسىڭىز قىممەت يارىتىدىغان ئىشلارغا دىققىتىڭىزنى مەركەزلەشتۈرۈپ، شەكلەن ئىشلارغا زىيادە زورۇقۇپ كەتمەگەن ئاساستا لايىقىدا مۇئامىلە قىلىپ قويسىڭىز بولىدۇ. بىر مۇ- ئەللىمگە نىسبەتەن دەرسخانا ئوقۇتۇشىغا كۈچەش مۇ- ھىم نۇقتىنى تۇتقانلىق ھېسابلىنىدۇ. بىر قەلەمكەش- كە نىسبەتەن يازماقچى بولغان تېما ياخشى تاللانمىسا قىممىتى يوق بىر ئەسەر ئۈچۈن بەھۇدە ئەمگەك قە- لىدۇ. بەزىلەر شۇنچە كۆپ كىتاب ئوقۇيدۇ - يۇ، ئو- قۇغانلىرىدىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى بىلمەيدۇ. سىز بىر كۈنلۈك ھاياتىڭىز ھەققىدە ئويلىنىپ كۆرۈڭ، ھەر كۈنى سەرپ قىلىۋاتقان زېھنىڭىزنىڭ قانچە ئۇ- لۇشى ھاياتىڭىز بىلەن مۇناسىۋەتلىك، قانچە ئۈلۈشى كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قىممىتى يوقىلىپ بارىدە- غان، ئۈنتۈلۈپ كېتىدىغان ئىشلار؟ قانچىلىك ۋاقىتە- ڭىزنى قىممىتى بار ئىشلارغا سەرپ قىلىۋاتىسىز؟ قانچىلىك ۋاقىتىڭىزنى تايىنى يوق ئىشلار ئۈچۈن بە- ھۇدە ئىسراپ قىلىۋاتىسىز؟ قىلىۋاتقىنىڭىز بەھۇدە بەدەلمۇ ياكى ئەرزىگۈدەك ئىشمۇ؟ قىلىۋاتقانلىرىڭىز ئالاھىدىلىكىڭىز ۋە ئىقتىدارىڭىزغا ماس كېلەمدۇ - كەلمەمدۇ؟

تاشپاقا بىلەن توشقانىنىڭ ھېكايىسىدىن تىرىش- چانلىقنىڭ مۇھىملىقىنى تونۇپ يېتىش بىلەن بىر- گە، نوقۇل تىرىشچانلىقتا تايىنىپلا نەتىجە قازانغىلى بولمايدىغانلىقىنىمۇ تونۇپ يېتىش كېرەك. ئەقىل - پاراسەت بىلەن تىرىشچانلىق بىرلەشكەندىلا ئىشنىڭ ئۈنۈمى ھەسسىلەپ ئاشىدۇ.

كىچىكى يامانمۇ چوڭمۇ

چۈمۈلە بىلەن پىل ھەققىدىكى مەسەلدە، چۈمۈلە بىلەن پىل كۈچتۇڭگۇرلۇكتە بەسلەشمەكچى بولۇشە- دۇ، چۈمۈلە مەغرۇرلانغان ھالدا: «مەن ئۆز ئېغىرلە- قىمدىن يۈز ھەسسە ئېغىر نەرسىنى كۆتۈرەلەيمەن» دېيىشىگە، پىل بەدىنىنى بىر سىلكىپلا، دۈمبىسىدىكى قېتىپ قالغان لاي پارچىسىنى چۈشۈرۈۋېتىدۇ. لاي پارچىسى نەق چۈمۈلىنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ بىچارە چۈمۈلە ھاياتى بىلەن خوشلىشىدۇ.

بىز كىچىك جانۋارلار بىلەن چوڭ ھايۋانلارنىڭ كۈچ سىنىشىشىغا ئائىت يۈقارقىغا ئوخشاش مەسە- لەرنى ئاڭلاپ ئۇچراتمىز تۇرىمىز. بۇ مەسەللەردە، بە- زىدە كىچىك جانۋار چۈمۈلىگە ئوخشاش تەقدىرگە دۇچ كەلسە، بەزىدە ئويلىمىغان يەردىن چوڭ ھايۋانىنى مەغلۇپ قىلىدۇ. ھەممىگە ئايانكى، چۈمۈلە تولىمۇ ئىشچان، كۈچتۇڭگۇرلۇك جەھەتتە دەرۋەقە ئۆز ئېغىر- لىقىغا قارىغاندا نەچچە ھەسسە ئېغىر نەرسىنى كۆتۈ-

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

رەلەيدۇ، بىراق ئۇ چوڭ هايۋانلار ئالدىدا تولىمۇ ئاجىز. چۈمۈلىگە ئوخشاش كىچىك جانىۋارلارنىڭ بىتە-لەيلىرى چوڭ هايۋانلارنىڭ تاپىنى ئاستىدا يانچىلىپ ئۆلۈپ كېتىدۇ. بۇ نۇقتىدىن قارىغاندا چۈمۈلە پىلگە هەرگىزمۇ رەقىب بولالمايدۇ. پاشا ئادەم ۋە هايۋانلارنى چېقىپ ئۆلارغا ئارام بەرمەيدىغان كىچىك هاشارات. شۇڭا ئادەملەر ئۇنىڭدىن دالدىلىنىدۇ، ئۇ سىزنى چېقىپ قېنىڭىزنى شوراۋاتقاندا، بىر شاپىلاق بىلەن مەجبۇرىيالدا ئېيتىلمىشچە، ياپونىيەدىكى چوڭ بىر شىركەتنىڭ كومپيۇتېرىغا كىرىۋالغان بىر سۈۋەرەك تۇخۇملاپ، سىم يولىنى قالايمىقانلاشتۇرۇۋەتكەنلىك سەۋەبىدىن كومپيۇتېردا مەسىلە كۆرۈلۈپ، خاتا سانلىق مەلۇمات كېلىپ چىققانلىقتىن، بۇ شىركەت مەھسۇلاتىنى زىيادە كۆپ ئىشلەپچىقىرىۋېلىپ مال بېسىلىپ قالغانلىقتىن شىركەت ۋەيران بولغان. نېگىر-لىيە پايتەختى لاگوستىكى هەيۋەتلىك تاش ئەگمە كۆۋرۈك گۈمۈرۈلۈپ چۈشۈپ يۈزچە كىشىنىڭ ئۆلۈ-شىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. ئەسلىدە هاك غاجاشقا ئامراق بىر خىل قۇلۇلە بولۇپ، بۇ قۇلۇلىلەر كۆۋ-رۈكنى چاپلاشقا ئىشلەتكەن هاكلارنى يەپ توگەتكەن-لىكتىن، ئەگمىلەر بىر - بىرىدىن ئاجراپ، كۆۋرۈك-نىڭ غۇلاپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقارغان. سۇدانىنىڭ قىزىل دېڭىز ساهىلىدىكى سۇكىندا شەهىرى ئىلگىرى ئاۋات شەهەرلەرنىڭ بىرى بولغان. 1860 - يىلى سې-پىل ۋە ئىمارەت سېلىش ئۈچۈن، قىزىل دېڭىزنىڭ دولقۇنى تارتىلغان پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، بۇ يەرگە باشقا ئورۇندىن نۇرغۇن دېڭىز مارجان تاشلىرىنى يۆ-كەپ كەلگەن. مارجان قۇرتلارمۇ بۇ ماتېرىياللار بىلەن بىرگە كەلگەن. شۇنىڭ بىلەن مارجان قۇرتلار بۇ يەردە شىددەت بىلەن كۆپەيگەن. ئۇزاق ئۆتمەي قانالدا هەر چوڭ مارجان خادا تاشلار قەد كۆتۈرۈپ چىقىپ، پورت ئېغىزى توسۇلۇپ دېڭىز قاتنىشى توسقۇنلۇققا ئۇچرى-غان. 20 - ئەسىرگە كەلگەندە، پورت ئېغىزى تېخىمۇ تارىيىپ كىچىك كېمىلەرمۇ ئۆتەلمەس بولۇپ قالغان، شۇنىڭ بىلەن سۇكىندا شەهىرىمۇ چۆلدەرەپ، تاشلان-دۇق شەهەرگە ئايلىنىپ قالغان.

يۇقارقى پاكىتلار بىزگە مۇنداق بىر ئەقىلدىن بە-شارەت بېرىدۇ: بىر ئادەم ئۆزىنىڭ چامىغا قارىتا ئىش